

Frugter deraf, end vi hidtil have seet. Det ærede Medlem troer saa stærkt paa Friheden, men lad os engang see os om i Verden; thi ogsaa i andre Lande seer man denne uhyre Tro paa Friheden, som det ærede Medlem nærer. Lad os see paa England; der er jo Frihed, men hvorledes har Forholdet udviklet sig der? Det har i stor Maalestof udviklet sig saaledes, som det vil og maa udvikle sig overalt, hvor de aldeles Uformuende og Hjælpeløse stilles ganske lige med de Mægtige og Indflydelsesrige i Samfundet, aldeles ubeskyttede af Loven; der maa den Hjælpeløse nødvendigviis komme til at trække det korteste Stræa. Jeg skal ikke forbyde mig i Enkelthederne ved en Betragtning af de engelske Tilstande; men det maa dog være mig tilladt at nævne, at man i de aller sidste Aar, da der har været anstillet en omhyggelig Undersøgelse af den uformuende Befolknings Raar, deels i Landdistricterne, deels i Fabrikdistricterne, hvilken er fremtvungen og af tvungen den engelske Regjering, har fundet en Elendighed, men navnlig en Uvidenhed, hvorom vi hertil sands lykkeligviis endnu ikke have noget Begreb. Jeg skal nævne, at der i de Rapporten, som ere fremlagte i det engelske Parlament af Regjeringens dertil bestilte Embedsmænd, er oplyst, at man har fundet Børn paa tre Aar beskæftigede med Arbejde, at man har fundet Pigebørn, hvis Dine i deres 8de Aar ere saaledes ødelagte ved Scharbejde, at de maatte gaae med Driller. Alt dette kommer af den uhykelige Frihed; Forældrene have Frihed til at lade Børnene arbejde for deres Føde; men det er en Ulykke for Samfundet — ikke at tale om den Ulykke, det er for Børnene —, at Tilstanden er saaledes, at Samfundet ikke beskytter imod saadanne Overgreb, mod saadan hjerteløs Nærighed, som Pengemænd vise ved at tvinge de uhykelige Skabninger til at arbejde i den Alder, som burde være anvendt til ganske andre Ting. Lad os ikke i Frihedens Navn etablere en Tilstand som den, der hist er gennemført! Lad os ikke skabe en Befolkning, som man betegnende har kaldet „hvide Slaver“, thi det Proletariat, der udvikles under saadanne Bestingelser, er Slaver, om de end ere det

i Frihedens Navn! — Det ærede Medlem for Veile Amts 2den Valgfreds (Berg) gav mig den Compliment, som jeg paaftjønner — jeg erkjender, at den var uforsigtig —, at der var Sammenhæng i mit Foresdrag, men derimod meente han, at der ikke var Sammenhæng i min Opfattelse, og derfor var han saa god at vilde udbrage de Conseqventer, som maatte følge af, hvad jeg havde udtalt. Han var da saa venlig at udbrage den Conseqvent, at jeg ved min Paastand om, at man burde opretholde Skoletvungen under en forstandig og god Ordning af Skolevæsenet, skulde have anerkjendt Statens Ret til at opretholde Religionstvang. Han henviste til, hvilken Tilstand vi havde i gamle Dage, da vi havde Religionstvang; men jeg behøver ikke at sige det ærede Medlem, at jeg i dette Stykke er enig med ham, og naar jeg ønsker, at Forældrene — thi kun ligeoverfor dem er Tvang det rette Udtryk — blive tvungne til at lade Børnene nyde Godt af en god Skoleunderviisning, er der virkelig et langt Spring til, at jeg skulde anerkjende Statens Ret til at øve Religionstvang. Alle de Indsigelser, vi have hørt mod Skoletvang, gaae ud paa, naar man udtrykker dem i en noget anden Form, at det er ubilligt at tvinge Børnene til at gaae i en slet Skole; men deri er jeg jo ganske enig. Dette er aldeles urimeligt, og saameget jeg end anerkjender den Grundtanke, der ligger i Skoletvungen, saa pinligt er det mig unægteligt at see den anvendt under den Skoletilstand, vi nu have; men paa den anden Side vilde det dog være urigtigt at fravige Principet om Skoletvungen, hvorimod man bør omdanne Skolerne. — Den samme ærede Rigsdagsmand var i en stor Misforstaaelse, naar han gjorde gjældende, at jeg skulde have udtalt, at jeg ansaa Skolevæsenet for ubetinget at være en Stats-sag. Nei, jeg har udtalt, at jeg ansaa det for en Sag af høieste Vigtighed for Samfundet; men om man bør lægge det i Communens eller i Statens Haand, udtalte jeg mig aldeles ikke om, og derpaa skal jeg heller ikke komme ind her, da det ligger langt borte. Jeg skal dog iøvrigt, for at høre al Misforstaaelse, bemærke, at jeg anseer det for fuldkommen rigtig